

MARIA CARDÚS I ALMEDA (1918-2007)*

El 20 de juliol de 2007 va morir a Barcelona, després d'una llarga i penosa malaltia, Maria Cardús, muller del lingüista doctor Antoni M. Badia i Margarit, que havia nascut a Barcelona mateix el 15 d'agost de 1918. D'una família profundament catalanista i catòlica —el seu pare, Josep Cardús Arqué, havia estat secretari de la Comissió Administrativa del Centre Escolar Catalanista,¹ company d'estudis de Francesc Cambó a la Facultat de Dret i un dels impulsors de la Unió Catalanista—,² va fer estudis primaris al Grup Escolar «Pere Vila» i cursà el batxillerat a l'Institut-Escola del Parc de la Ciutadella, on conegué i admirà el seu director, doctor Josep Estalella i Graells, al qual més endavant va dedicar un parell de treballs plens d'afecte i de reconeixement.³ Entre altres excel·lents professors, hi conegué l'aleshores jove Ramon Aramon i Serra —futur secretari general de l'Institut d'Estudis Catalans—, que hi ensenyava català i alemany, dues llengües que ella aprofundí al llarg de la seva vida, juntament amb el francès i l'italià, i, bona estudiant com era, degué tenir també una relació profitosa amb el professor de literatura, Ramon Esquerra, al qual es refereix amb tanta admiració Maria Aurèlia Capmany, igualment alumna de l'Institut-Escola.⁴ Alhora féu estudis

* Agraïcio al Dr. Antoni M. Badia i Margarit que m'hagi facilitat les dades biogràfiques essencials de la seva muller, Maria Cardús. He pogut completar-les amb referències bibliogràfiques diverses i sobretot amb informació de primera mà, fruit de la meua antiga i constant relació amb la família Badia-Cardús.

1. Cf. Joaquim COLL I AMARGÓS i Jordi LLORENS I VILA, *Els quadres del primer catalanisme (1882-1900)* (Barcelona, 2000), p. 81.

2. Miquel PAIROLÍ, *Antoni M. Badia i Margarit* (Barcelona, 1997), p. 40. Per a la Unió Catalanista, vegeu Jordi LLORENS I VILA, *La Unió Catalanista i els orígens del catalanisme polític* (Barcelona, 1992). Fa alguna referència al senyor Cardús, «botiguer de ventalls i paraigües a la Portaferri», Alexandre CIRICI, *Nen, no t'enfilis* (Barcelona, 1972), ps. 62-63 i 66, que explica que estiuiejaven plegats a Vilamajor, on va tractar la seva filla Maria, més jove que ell, i que a Barcelona, «a casa els Cardús», Aureli Capmany els «donava classes de ballets populars catalans, a grans i a petits, i també ens ensenyà de ballar el minuet».

3. Els utilitza i els esmenta Salvador DOMÈNECH I DOMÈNECH, *L'Institut-Escola de la Generalitat i el doctor Josep Estalella* (Barcelona, 1998). Maria Cardús tenia el projecte de dedicar un llibre sencer al doctor Estalella, que jo mateix m'havia compromès a publicar a la Biblioteca Serra d'Or, però finalment no va poder enllestir-lo.

4. Vegeu Maria Aurèlia CAPMANY, *Obra completa 6. Memòria*, a cura de Guillem-Jordi Graells (Barcelona, 1997), ps. 38, 393, 397-398.

privats de piano, que no deixà fins cap al 1985, quan l'artrosi a les mans no li permetia de tocar-lo adequadament.

En acabar la guerra, entre el 1939 i el 1943, Maria Cardús anà a la Universitat de Barcelona, molt empobrida en aquells moments a causa de la pèrdua dels millors professors que havia tingut en la seva època d'«Universitat Autònoma» i a causa de les consignes del nou règim imposat pel general Franco, enemic de la democràcia i defensor de la «unitat d'Espanya» i d'una llengua única per a tot l'Estat, l'espanyol, «*idioma del Imperio*».⁵ Hi estudià la carrera que en aquell moment s'anomenava «Filosofia i Lletres», que tenia uns cursos comuns i uns cursos d'especialitat, en el seu cas la Filologia Romànica. Hi trobà un bon nombre de companys il·lustres, d'edats una mica diferents atès que la guerra civil ho havia destarotat tot, els quals, amb la seva intel·ligència i el seu entusiasme, supliren les mancances del moment i a poc a poc contribuïren —des de la Universitat o des d'altres llocs— a refer el que s'havia perdut. Entre aquests hi havia la novel·lista i assagista Maria Aurèlia Capmany, que a les pàgines ja esmentades es refereix algun cop a la universitat que li tocà viure des de l'especialitat de filosofia, i l'historiador de la literatura, crític literari i folklorista Josep Romeu i Figueras, que al *Quadern de memòries* (Barcelona, 2003) parla amb un cert detall del seu pas pels cursos comuns i per l'especialitat de Filologia Romànica, i fa al·lusió als seus professors —més aviat mediocres— i als seus condeixebles. No deixa d'assenyalar que, entre «uns vint-i-cinc alumnes, especialment noies», que «assistien a classe», hi ocupaven un lloc destacat Antoni M. Badia i Margarit i Maria Cardús, «que, acabada la carrera, va ésser la seva esposa, després d'haver-nos-ho comunicat a tots els companys així que vam acabar els exàmens de final de carrera i en vam saber el resultat; una atenció, aquesta, per a tots nosaltres innecessària, perquè Antoni i Maria van anar sempre junts des del primer dia del primer curs».⁶

En realitat, l'examen de llicenciatura d'Antoni M. Badia i Margarit i de Maria Cardús —que hi obtingué la qualificació d'«excel·lent»— va tenir lloc l'11 de juny de 1943 i no es casaren fins al 30 de gener de 1946, al monestir de Sant Cugat del Vallès. Mentrestant Antoni M. Badia va enllestir el servei militar, va redactar la tesi doctoral i va començar a fer classes a la Universitat de Barcelona, on obtindria una càtedra el 1948, i treballà al Consejo Superior de Investigaciones Científicas.⁷ Maria Cardús, que era una alumna brillant,⁸ el 1943 va rebre —com el seu futur marit— una oferta del degà de la Facultat de Filosofia i Lletres per quedar-se a la Universitat com a ajudant de classes pràctiques, però hi renuncià, atès que ja en aquell moment tenia el projecte de dedicar-se a la família a temps ple. De fet, entre el 1947 i el 1954 el matrimoni Badia-Cardús tingué quatre fills i una filla, i

5. Fa al·lusió a aquesta universitat depauperada Maria Aurèlia Capmany, sobretot a *Pedra de toc*, dins el volum esmentat de la seva *Obra completa*.

6. P. 56. Cf. també ps. 57 i 58.

7. Vegeu la informació que ofereix el llibre esmentat de PAIROLI, *Antoni M. Badia i Margarit*.

8. Una de les poquíssimes alumnes brillants, segons ROMEU, *Quadern de memòries*, p. 58.

la mare se n'ocupà tant com va poder, al mateix temps que ajudava el seu marit en les seves tasques docents i de recerca. Ell mateix explica que «sempre m'ha ajudat molt, en el meu treball, quan vaig haver de preparar els temes de les oposicions, a fer extractes d'articles, etc. Amb ella he discutit les grans línies de bon nombre dels meus treballs d'investigació i també ha contribuït sovint a donar forma a la redacció final d'aquests treballs».⁹

Encara que tota aquesta col·laboració era feta d'una manera discreta, amb la noble dèria de facilitar els èxits professionals del seu marit, en alguns casos consta al seu costat com a coautora d'articles científics sobre temes catalans,¹⁰ i almenys una vegada va publicar un article únicament amb el seu nom.¹¹ D'altra banda, contribuï d'una manera decisiva perquè la seva casa fos sempre una llar oberta als romanistes de fora i de dintre, dins la millor tradició de «família» de la qual parlava el seu mestre a la Universitat de Barcelona Antoni Griera.¹² Ho sé per una llarga experiència, que va començar el 1969, en vigílies del Col·loqui de Català d'Amsterdam del qual havia de sortir l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes, fundada formalment a Cambridge el 1973, de la qual Antoni M. Badia i Margarit esdevingué primer president i jo mateix en vaig ésser secretari durant vint anys. Al llarg d'aquest temps —i sovint després i tot—, vaig poder conèixer de prop la capacitat d'acolliment de la família Badia-Cardús, que va arribar al seu punt culminant quan preparàvem el Col·loqui de Basilea, celebrat el 1976. L'any anterior, la junta de govern de l'AILLC va celebrar a Basilea una junta preparatòria del Col·loqui, a la qual vaig anar en cotxe amb uns altres grans amics, Jordi Carbonell i Hortència Curell, i en vaig tornar amb Antoni M. Badia i Margarit i Maria Cardús, que feren tot el que pogueren per fer-me un viatge agradable, fins al punt de passar expressament pels Alps i d'entrar a la Vall d'Aosta perquè en conegués el paisatge de prop. Altres vegades vaig ésser convidat al carrer de la Portaferrixa —o algun cop a la magnífica casa que els Badia tenien a Sant Privat d'en Bas, a la Garrotxa— a dinars o sopars en honor de personatges com Georges Straka, Eugenio Coseriu, Giuseppe Tavani i Giulia Lanciani, Germà Colón i altres per l'estil o bé per a reunions relacionades amb l'AILLC, amb alguns dels amics esmentats i amb altres com Arthur Terry, Gret Schib o Fe-

9. PAIROLI, *Antoni M. Badia i Margarit*, p. 40.

10. En podeu trobar la relació a l'extensa *Bibliografia d'Antoni M. Badia i Margarit*, que ella mateixa va compilar amb amor perquè clogués el tercer volum dels *Estudis de lingüística i filologia oferts a Antoni M. Badia i Margarit*, promoguts pel Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona i editats per les Publicacions de l'Abadia de Montserrat (1996, ps. 367-425). La compenetració entre Antoni M. Badia i Margarit i Maria Cardús és especialment evident al breu *Pròleg* que ella va posar al llibre del seu marit *La llengua catalana obir i avuir*, a cura de Maria Cardús (Barcelona, Curial, 1973).

11. Deixant de banda alguns treballs de tema religiós apareguts a la revista de Barcelona «Quaderns de Pastoral», li conec *Sobre la pèrdua de la -s final a la Garrotxa*, «Estudis Universitaris Catalans», XXV (1983), ps. 39-42 (es tracta del volum III dels *Estudis de llengua i literatura catalanes oferts a R. Aramon i Serra en el seu setantè aniversari*).

12. A. GRIERA, *Memòries* (Sant Cugat del Vallès, 1963), ps. 95-97.

lip M. Lorda Alaiz, aleshores professor a la Universitat d'Amsterdam. Hi vaig sentir explicar més d'un cop el *tour de force* que havia representat per a Maria Cardús el VII Congrés Internacional de Lingüística Romànica (Barcelona, 1953), del qual el seu marit fou vicepresident del comitè organitzador i ànima. Mentre va durar, cada dia van tenir congressistes a dinar i a sopar...

Val a dir que la capacitat de treball i la simpatia en el tracte de Maria Cardús no es limitaven al seu paper d'amfitriona perfecta. Vaig poder constatar el paper decisiu que va exercir dins el comitè organitzador del Col·loqui de l'AILLC d'Andorra (1979), del qual el seu marit era president, en uns moments poc propicis perquè coincidien amb el seu rectorat a la Universitat. Era també una dona de consell, per a la qual el seu marit no tenia cap secret. Recordo molt bé com, durant aquesta època de rectorat a la Universitat, un dels dies que dinava al carrer de la Portaferrissa, em va sobtar la minuciositat amb què Antoni M. Badia i Margarit explicava a la seva muller tots els detalls de la seva ocupada jornada, refiant-se totalment de la seva discreció (i en aquest cas, també, de la meua, que mai no li va fallar).

Al costat d'aquesta activitat familiar i intel·lectual, Maria Cardús va dur a terme una tasca molt important de tipus religiós i assistencial a l'arxidiòcesi de Barcelona, des del Secretariat Diocesà de Pastoral de la Salut i Pastoral Familiar, i d'una manera molt especial des de la seva parròquia del Pi, on treballà per una renovació dins l'esperit del Concili Vaticà II. Tant ella com el seu marit dedicaren també molts esforços als anomenats Equips Notre-Dame, dedicats a grups de matrimonis cristians, a imitació del moviment fundat a França per l'*abbé* Henri Caffarel, que es va allotjar a Barcelona a casa dels Badia-Cardús, com també ho feren altres dirigents del moviment.

Maria Cardús i Almeda, doncs, fou una «dona forta», com aquelles que elogia l'Antic Testament, que es dedicà en cos i ànima al seu marit i als seus fills, però que no oblidà mai els valors de l'amistat i de la solidaritat, i que, malgrat les seves feixugues responsabilitats familiars, dugué a terme un treball intel·lectual important i un treball indefallent en favor dels altres, tant l'un com l'altre dignes d'ésser recordats i admirats.

JOSEP MASSOT I MUNTANER
Institut d'Estudis Catalans